

Náučný chodník Podte s nami za sýslami

Kraj:	Banskobystrický
Okres:	Rimavská Sobota
Geomorfologická jednotka:	Stolické vrchy
Geologická jednotka:	gemerské pásmo
Chránené územie:	žiadne
Prístup:	bus Tisovec, námestie / vlak Tisovec, mesto
Východisko:	Tisovec, Malinovského ul.
Trasa:	Tisovec, Malinovského ul. - sedlo severne od vrchu Obadovo očko - Podhrad (sýslavisko) - Rejkovo - dolinou Rejkovského potoka - proti toku Rimavy - Tisovec, Jesenského ul. - Tisovec, Malinovského ul.
Dĺžka, prevýšenie:	6,5 km, prevýšenie 120 m
Čas prechodu:	3 h
Počet zastávok:	4
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: prírodovedné

Typ chodníka: samoobslužný, okružný, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Na viacerých úsekoch trasa vedie po modrej turistickej značke. Na začiatku je krátko spoločná s trasou náučného chodníka Hradová.

Rok otvorenia: 2018

Aktuálny stav: Informačné panely sú v dobrom stave.

Textový sprievodca: nie je; video Návrat sysľa (EGT, 1. A & 1. B 2016/17. In: *Youtube* [online]. 6. 6. 2017. 13:47 min)

Kontakt: Evanjelické gymnázium Tisovec, Jesenského 836, 980 61 Tisovec, tel. 047 / 5511 700; ŠOP SR, Správa NP Muránska planina, Janka Kráľa 885/12, 050 01 Revúca, tel. 058 / 4422 061

Poznámka: Biotop pre systle upravili, náučný chodník vytvorili a v spolupráci a podporou viacerých inštitúcií vybudovali študenti a učitelia Evanjelického gymnázia v Tisovci.

Využitelnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Tisovec. Mesto na spojnici Brezna a Rimavskej Soboty pozdĺž Rimavy a ústí jej viacerých prítokov (Slávča, Furmanec, Skalička, Losinec, Dolina, Rejkovský potok a Ľadový potok) obkolesené horami na západnom okraji Stolických vrchov na ich kontakte s Muránskou planinou. Najstarším svedectvom osídlenia územia sú archeologické nálezy z obdobia rokov 1 000 – 400 pred Kr. na vrchu Hradová asi 1,2 km západne od centra. Prvá písomná zmienka o Tisovci je z roku 1334. Jeho rozvoj súvisel s ťažbou železnej rudy v okolí a najmä so 700-ročnou miestnou tradíciou hutníctva. Ohrozované bývalo Osmanmi, ktorých paša sídlil v neďalekom Jágri (Eger) v dnešnom Maďarsku. V roku 1765 tu vznikol mlyn na výrobu papiera, neskôr papiereň, pôsobili tu cechy krajčírov, kováčov, kolárov, sudárov, garbiarov a čižmárov. Miestna vysoká pec sa za polstoročie od založenia (1783) stala najväčším producentom surového železa v Uhorsku. Železiarska výroba tu bola ukončená v roku 1965, keď bola prenesená do Košíc. V rokoch 1951 – 1971 tu fungovala stredná priemyselná škola hutnícka. V období národného obrodovania tu pracovali miestne spolky, knižnica, nedelná škola a pôsobili tu významní národovci: August Horislav Škultéty, Daniel Gabriel Lichard, Jonatan Dobroslav Čipka, Štefan Marko Daxner, Terézia Vansová (založila tu spolok Živena) a iní. Evanjelický kostol z roku 1832, jeden z najväčších na Slovensku, bol postavený na mieste zbúraného starého gotického kostola, ktorý svojimi rozmermi nestačil miestnemu zboru. Mesto je rodiskom slovenského politika, právnika, spisovateľa a prekladateľa Vladimíra Clementisa (1902 – 1952). Jeho rodný dom je jedným z dvoch sídiel mestského múzea.

Hradová (887 m n. m.). Mohutný vrch s vápencovými bralami a početnými jaskyňami západne nad Tisovcom tvoriaci južný cíp Muránskej planiny a predstavujúci jednu z najvýraznejších krajinných dominánt okolia Tisovca. Už od mladšej doby kamennej poskytoval ľuďom úkryt. Stopy po pravekom osídlení sú dodnes viditeľné takmer po celom hrebene. Na vrchole sú nevelké zvyšky stredovekého **hradu Tisovec** (Tisovského Starého hradu).

Národná prírodná rezervácia Hradová. Chránené územie v južnej časti Muránskej planiny zaberajúce veľkú časť vrchu Hradová západne od Tisovca vyhlásené v roku 1984 na ochranu pestrých biocenóz s viacerými zriedkavými a chránenými druhmi rastlín a živočíchov s ekologickými

predpokladmi. Rezervácia je súčasťou územia európskeho významu Tisovský kras a chráneného vtáčieho územia Muránska planina-Stolica (obe sú súčasťou sústavy Natura 2000).

Syseľ pasienkový (*Spermophilus citellus*). Hlodavec s výskytom v strednej a východnej Európe, na Slovensku už len v niekoľkých lokalitách. Ide o zraniteľný druh s klesajúcim výskytom, obývajúci najmä stepné oblasti nížin a predhorí u nás zhruba do výšky 1 000 m n. m., a to na poliach, často kosených lúkach, pasienkoch, ale aj v sadoch, viniciach, na ihriskách (golfových), dopravných násypoch, letiskách. Žije v kolóniách, ktoré môžu mať niekoľko desiatok až stoviek jedincov. Pod zemou buduje systém chodieb, ktoré využíva ako úkryt, pre výchovu mláďat, sklad potravy a zimný spánok, trvajúci až šesť mesiacov. Syseľ je slnkomilný - za dažďa či chladu je menej aktívny. Lokálne prispieva k zadržiavaniu vody v krajine, keďže pri povrchovom odtoku zrážková voda systémom nôr a podzemných chodieb vsakuje hlbšie do pôdy, čím môže zmierňovať následky prívalových dažďov. Hrabaním a kyprením prevzdušňuje pôdu a vytvára podmienky pre rast určitých rastlín. Na sysľích výhrabkoch sa pasie mnoho čmeliakov a motýľov. V norách nachádzajú úkryt žaby, hlavne ropuchy obyčajné, a čmeliaky. Je zdrojom potravy pre dravé vtáky, lasice a tchory. Sysle na sysľovisku pri Tisovci sú veľmi plaché. K ich prežitiu na tejto lokalite je možné prispieť, a to rozsypom slnečnice (nepraženej, nesolenej, chemicky neošetrenej) v blízkosti nôr najmä za daždivých dní, kedy si len ťažko hľadajú potravu. Asi 15 km severovýchodným smerom sa nachádza v doline Muráňa pod hradom Muráň sysľovisko Biele vody s krotšími sysľami. Sysle sú aktívne a je možné ich pozorovať počas dňa a iba počas letnej sezóny (od apríla do konca augusta alebo septembra), inak sú v zemi.

Chránený areál Vachtové jazierko. Chránené územie poniže južného okraja Tisovca v Stolických vrchoch vyhlásené v roku 1997 na ochranu mokradového spoločenstva v nive Rimavy s masovým výskytom chránenej a ohrozenej vachty trojlistej (*Menyanthes trifoliata*).

Prírodná rezervácia Hlboký jarok. Chránené územie juhozápadne od Tisovca v oblasti tektonického kontaktu Spišsko-gemerského krasu (Muránskej planiny) a Stolických vrchov vyhlásené v roku 1988 na ochranu vzácnaj prírodovednej lokality - tiesňavovitej časti doliny Rejkovského potoka (Hlbokého jarku) a juhovýchodného svahu vrchu Červená s typickým fluviokrasovým reliéfom s povrchovými i podzemnými krasovými formami.

Národný park Muránska planina. Rozsiahle chránené územie vyhlásené v roku 1987 na území takmer celej Muránskej planiny (t. z. jedného z dvoch podcelkov geomorfologického celku **Spišsko-gemerský kras**), východnej časti **Veporských vrchov** a najvýchodnejšej časti **Horehronského podolia**. Podstatná časť parku - Muránska planina - je budovaná vápencami a dolomitmi, v ktorých vodné toky vymodelovali hlboké doliny. V tomto krasovom území je okolo 500 jaskýň, desiatky krasových prameňov, ponorov, priepastí, závrto, škrapov, kaňonov, skalných veží, skalných okien a brán. Najvyšším vrchom parku je granodioritová Fabova hoľa (1 439 m n. m.) vo Veporských vrchoch, najvyšším v Muránskej planine je Klak (1 408 m n. m.). Flóra národného parku je významná svojou biodiverzitou a bohatosťou druhov a zahŕňa 35 endemických a subendemických druhov, napríklad treťohorný relikv lykovec muránsky (*Daphne arbuscula*). Lesy pokrývajú asi 86 % rozlohy parku. Rastie tu najväčšia jedľa biela (*Abies alba*) na Slovensku (s obvodom vyše 5,6 m), nachádza sa tu najnižšie položený porast kosodreviny (vo výške 682 m n. m.), čo je dôsledok vegetačnej inverzie (na dnách hlbokých rokĺn a krasových jám sa hromadí studený vzduch, čím dochádza k zvratu vegetačných stupňov). Vyskytujú sa tu takmer všetky významnejšie druhy stavovcov, napr. orol skalný, výr skalný, hlucháň, medveď, vlk, rys, vydra riečna, vzácne fúzač alpský (*Rosalia alpina*), jasoň červenooký (*Parnassius apollo*). V roku 1950 bol založený na Veľkej lúke žrebčín na chov ťažných koní pre lesné hospodárstvo a armádu a šľachtenie nového plemena krížením hucula s plemenami fjord, hafling a norik - v roku 1995 bol uznaný šľachtiteľský chov norika muránskeho typu a od roku 1997 bol vyhlásený chov génovej rezervy norika muránskeho. V obci Muráň, neďaleko námestia, je sezónne otvorené (jún - september) informačné centrum so stálou expozíciou o národnom parku. Národný

park je súčasťou územia európskeho významu Muránska planina a chráneného vtáčieho územia Muránska planina-Stolica (obe sú súčasťou sústavy Natura 2000).

Obsah informačných panelov

Lúky - vznik a udržiavanie. História a význam ovčiarstva. Sysel' pasienkový.

